

Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
GERARDA HOGANA,
predstavljeni 2. aprila 2020¹

Združene zadeve C-84/19, C-222/19 in C-252/19

Profi Credit Polska S.A. z siedzibą w Bielsku- Białej

**proti
QJ**

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie (okrajno sodišče v Szczecinu, Prawobrzeże in Zachód, Szczecin, Poljska))

**in
BW**

proti

D.R. (C-222/19)

**in
QL**

proti

C.G. (C-252/19)

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Sąd Rejonowy w Opatowie (okrajno sodišče v Opatowu, Poljska))

„Predhodno odločanje – Varstvo potrošnikov – Potrošniške kreditne pogodbe – Direktiva 93/13/EGS – Nepošteni pogoji v potrošniških pogodbah – Člen 1(2) – Izključitev za pogodbene pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih – Nacionalna določba, ki uvaja najvišji znesek skupnih stroškov kredita za potrošnika brez obresti – Člen 4(2) – Obseg – Uporaba za pogodbeno določila, ki določajo pristojbine poleg obresti – Obveznost sestave pogodbenih pogojev v jasnem in razumljivem jeziku – Člen 3(1) – Združljivost nacionalne zakonodaje, ki določa najvišji znesek neobrestnih stroškov kredita – Direktiva 2008/48 – Člen 3(g) – Združljivost nacionalne zakonodaje, v skladu s katero se najvišji znesek neobrestnih stroškov kredita izračuna ob upoštevanju splošnih stroškov kreditne institucije“

1. Ti predlogi za sprejetje predhodne odločbe še enkrat odpirajo vprašanje razlage členov 1(2) in 4(2) Direktive Sveta 93/13/EGS² ter členov 3(g) in 22 Direktive 2008/48/ES.³

2. V zvezi z Direktivo 93/13 je že nastala obsežna sodna praksa, in sicer tako pri Sodišču kot pri nacionalnih sodiščih. Ta direktiva je sicer očitno izboljšala ureditev varstva potrošnikov tako, da sodiščem omogoča, da pogodbene pogoje, ki jih je ponudnik ali proizvajalec sestavil za splošno uporabo, razglasijo za nepošteno (in posledično neizvršljive), vendar pa člen 4(2) te direktive določa dve pomembni izjemi od te ureditve, in sicer, če se domnevno nepošten pogoj nanaša bodisi na

¹ Jezik izvirnika: angleščina.

² Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288), kakor je bila spremenjena z Direktivo 2011/83/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2011 (UL 2011, L 304, str. 64).

³ Direktiva 2008/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2008 o potrošniških kreditnih pogodbah in razveljavitvi Direktive Sveta 87/102/EGS (UL 2008, L 133, str. 66).

opredelitev glavnega predmeta pogodbe ali na ustreznost cene ali plačila za blago in storitve. Obseg teh izjem je v središču teh predlogov za sprejetje predhodne odločbe, saj je eno od glavnih vprašanj (v zadevi C-84/19), ali neobrestni stroški, ki jih stranka banke plača v zvezi s posojilno pogodbo, spadajo na področje uporabe katere od teh izjem.

3. Obravnavana vprašanja se postavljajo v zvezi s tremi različnimi potrošniškimi kreditnimi pogodbami. V vseh zadevah je potrošnik v bistvu uveljavljal nepoštenost nekaterih pogodbenih pogojev kot ugovor zoper tožbe za izterjavo dolga in izvršbo posojil, ki jih je vložila kreditna institucija. V vsaki od navedenih zadev se postavljajo različna, čeprav včasih prekrivajoča se vprašanja v zvezi z uporabo načel, povezanih s kreditnimi pogodbami, ki jih vsebuje Direktiva 93/13. Pred obravnavo teh vprašanj pa je treba najprej opredeliti upoštevne pravne določbe.

I. Pravni okvir

A. Pravo Unije

1. Direktiva 93/13

4. Člen 1(2) Direktive 93/13 določa:

„Določbe te direktive ne veljajo za pogodbene pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih in določbah ali načelih mednarodnih konvencij, katerih pogodbenice so države članice ali Skupnost, zlasti na področju prometa.“

5. Člen 3(1) Direktive 93/13 določa:

„Pogodbeni pogoji, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, velja za nedovoljenega [nepošten], če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.“

6. Člen 4(2) Direktive 93/13 določa:

„Ocena nedovoljenosti [nepoštenosti] pogojev ne sme biti povezana niti z opredelitvijo glavnega predmeta pogodbe niti z ustreznostjo med ceno in plačilom za izmenjane storitve ali blago, če so pogoji v jasnem, razumljivem jeziku.“

7. Člen 5 Direktive 93/13 določa:

„Pri pogodbah, v katerih so vsi ali nekateri pogodbeni pogoji, ki so ponujeni potrošniku, pisni, morajo biti ti pogoji vedno sestavljeni v jasnem, razumljivem jeziku. V dvomu glede pomena pogoja, prevlada razlaga, ki je za potrošnika najbolj ugodna. [...]“

8. Člen 8 Direktive 93/13 določa:

„Države članice lahko na področju, ki ga ureja ta direktiva, sprejmejo ali ohranijo najstrožje določbe, ki so združljive s Pogodbo, da bi zagotovile najvišjo stopnjo varstva potrošnikov.“

9. Člen 8a(1) te direktive določa:

„Če država članica sprejme določbe v skladu s členom 8, o tem in o kakršnih koli naknadnih spremembah obvesti Komisijo, zlasti kadar te določbe [...]“.

2. Direktiva 2008/48

10. Člen 3 Direktive 2008/48, naslovljen „Opredelitev pojmov“, določa:

„V tej direktivi se uporabljajo naslednje opredelitve:

[...]

(g) „skupni stroški kredita za potrošnika“ pomeni vse stroške, vključno z obrestmi, provizijami, davki in vsemi drugimi vrstami pristojbin, ki jih mora potrošnik plačati v zvezi s kreditno pogodbo in ki so dajalcu kredita znani, razen notarskih stroškov; stroški, povezani s pomožnimi storitvami v zvezi s kreditno pogodbo, zlasti zavarovalne premije, so tudi vključeni, če je sklenitev dodatne storitvene pogodbe obvezna že za samo pridobitev kredita ali pod pogoji, ki se tržijo“.

11. Člen 22(1) Direktive 2008/48, naslovljen „Usklajevanje [Harmonizacija] in obveznost izvajanja te direktive“, določa:

„Če ta direktiva vsebuje usklajene [harmonizirane] določbe, države članice ne smejo ohraniti ali uvesti v svoje nacionalno pravo drugih določb, razen tistih, določenih v tej direktivi.“

B. Nacionalno pravo

12. Za predstavitev nacionalne zakonodaje napotujem na svoje sklepne predloge v zadevi Mikrokasa in Revenue Niestandardyzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w Warszawie.⁴ Poljsko pravo v bistvu določa najvišji znesek obresti, ki ga je mogoče zahtevati v zameno za pravni posel, in sicer dvakratnik letne zakonske obrestne mere. Vendar so nekateri dajalci kreditov to omejitev obšli z umetnim zviševanjem zneska zaračunanih provizij in pristojbin. V odgovor na to je poljski zakonodajalec s členoma 5(6a) in 36a ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (zakon z dne 12. maja 2011 o potrošniških kreditih) (Dz. U. 2011, št. 126, pozicija 715; v nadaljevanju: zakon o potrošniških kreditih) nato uvedel mehanizem za določitev najvišjega zneska neobrestnih stroškov kredita, ki jih je mogoče zahtevati.

II. Dejansko stanje in predlogi za sprejetje predhodne odločbe

A. Zadeva C-84/19

13. Družba Profi Credit Polska in potrošnik sta 19. septembra 2016 prek posrednika sklenila pogodbo o potrošniškem kreditu. V zameno za zagotovitev 9000 zlotov (PLN) (približno 2090 EUR), ki jih mora kreditojemalec vrniti v 36-mesečnem obdobju obročnega odplačevanja, je v pogodbi določeno, da mora potrošnik plačati, prvič, obrestno mero 9,83 % na leto na izposojeni kapital, drugič, „stroške obdelave“ v znesku 129 PLN (približno 30 EUR), tretjič, tako imenovano „provizijo“ v višini 7771 PLN (približno 1804 EUR), in četrtič, pristojbino za dodatni paket (imenovan „Twój Pakiet“ – Pakiet Extra (Tvoj paket – posebni paket) v višini 1100 PLN (približno 255 EUR).

14. Po navedbah predložitvenega sodišča so bili neobrestni stroški kredita iz pogodbe določeni v višini, ki je enaka zgornji meji, določeni v nacionalni zakonodaji na podlagi člena 36a zakona o potrošniških kreditih. Vendar v pogodbi ni bilo pojasnjeno, v kakšni funkciji je nastopala oseba, s katero je tožena stranka sklenila pogodbo, prav tako v njej nista bila opredeljena pojma „strošek obdelave“ in „provizija“, pojasnjeno pa tudi ni bilo, za katere konkretne protistoritve tožeče stranke se plačujejo te

⁴ C-779/18, EU:C:2019:1146, točke od 10 do 17.

pristojbine. Določiti je bilo mogoče le protistoritev za pristojbino „Tvoj paket – posebni paket“, ki je ustrezala pravici potrošnika do enkratnega odloga plačila dveh obrokov oziroma znižanja štirih obrokov ob hkratnem podaljšanju pogodbe (v primeru odloga plačila) oziroma poznejšem plačilu obrokov (v primeru znižanja).

15. Družba Profi Credit Polska je še pred koncem obdobja obročnega odplačevanja predlagala izdajo plačilnega naloga. Predložitveno sodišče je družbi Profi Credit Polska ugodilo z zamudno sodbo, zoper katero je potrošnik vložil odgovor, v katerem je navedel ugovore v zvezi z nepoštenostjo nekaterih pogodbenih pogojev. Kreditna institucija je v okviru tega postopka pojasnila, da „strošek obdelave“ ustreza dejanskim stroškom, ki nastanejo pri sklenitvi pogodbe, in da so pristojbine, imenovane „provizija“, protistoritev za odobritev kredita, medtem ko so obresti plačilo za dajanje sredstev na razpolago potrošniku.

16. Predložitveno sodišče je v teh okoliščinah v dvomih, ali je treba za pogodbeno določila, s katerimi so določene navedene pristojbine, šteti, da so izvzeta iz ocene poštenosti pogodbenih pogojev, ki je določena v Direktivi 93/13. Njegovi dvomi izhajajo iz naslednjih razlogov: Prvič, ker navedeni stroški ne presegajo omejitve, ki je določena z nacionalno zakonodajo, bi bilo mogoče predpostaviti, da navedena pogodbeno določila preprosto temeljijo na tej zakonodaji in zato, v skladu s členom 1(2) Direktive 93/13, določbe te direktive zanje ne veljajo. Drugič, navedena pogodbeno določila o ceni bi bila lahko glavni predmet pogodbe za družbo Profi Credit Polska in kot taka na podlagi člena 4(2) te direktive ne bi spadala na področje uporabe navedene direktive. Tretjič, ker bi bilo preučevanje tega, ali so navedene pristojbine utemeljene ali ne, enakovredno oceni ustreznosti plačila za izmenjano storitev, bi bilo takšno oceno prav tako mogoče izključiti na podlagi člena 4(2) te direktive. Nazadnje, predložitveno sodišče dvomi o tem, ali je mogoče za pogoj šteti, da je sestavljen v jasnem, razumljivem jeziku v smislu člena 4(2) Direktive 93/13, če določa obresti, pristojbine in provizijo, ne da bi bila pojasnjena razlika med temi stroški ali navedena njihova narava, in če ni navedena funkcija osebe, s katero je potrošnik sklenil pogodbo.

17. V teh okoliščinah je Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie – III Wydział Cywilny (okrajno sodišče za Szczecin-Prawobrzeże in Zachód (III. oddelek za civilne zadeve), Poljska) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

- „1. Ali je treba člen 1(2) [Direktive 93/13] razlagati tako, da se Direktiva ne uporablja za oceno nepoštenosti posameznih pogodbenih pogojev, ki se nanašajo na neobrestne stroške kredita, kadar zakonske določbe države članice določajo zgornjo mejo teh stroškov s tem, da predpisujejo, da se ne more zahtevati plačila neobrestnih stroškov pogodbe o potrošniškem kreditu v delu, v katerem so ti stroški višji od maksimalnih neobrestnih stroškov kredita, izračunanih na podlagi zakonskih določb, ali od skupnega zneska kredita?
2. Ali je treba člen 4(2) [Direktive 93/13] razlagati tako, da se na podlagi te določbe ne sme ocenjevati morebitne nepoštenosti pogodbenega pogoja, ki določa neobrestne stroške, ki jih mora nositi in plačati posojiljemalec skupaj s posojilom poleg obresti in ki so povezani s sklenitvijo pogodbe in odobritvijo posojila (v obliki pristojbin, provizij in drugih stroškov), če je pogodbeni pogoj v jasnem, razumljivem jeziku?
3. Ali je treba člen 4(2) [Direktive 93/13] razlagati tako, da pogodbeni pogoji, ki določajo različne stroške, povezane z odobritvijo posojila, niso v ‚jasnem, razumljivem jeziku‘, če iz njih ni razvidno, za katere konkretne protistoritve se plačujejo, in potrošnik ne more prepoznati razlik med njimi?“

B. Zadeva C-222/19

18. Družba BW in potrošnik sta 8. marca 2018 sklenila pogodbo o potrošniškem kreditu za obdobje dveh let. Pogodba, o kateri se stranki nista dogovorili posamično, določa, da se dajo na voljo denarna sredstva v višini 4500 PLN (približno 1048 EUR), ki jih je treba vrniti v 24 mesečnih obrokih, katerih plačilo je zavarovano z *bianco menico*. V zameno za dajanje teh denarnih sredstev na voljo potrošniku je v pogodbi določeno plačilo obresti po letni obrestni meri 10 %, kar skupaj znaša 900 PLN (približno 210 EUR), stroškov odobritve kredita v višini 1125 PLN (približno 262 EUR) in stroškov upravljanja kredita v višini 2700 PLN (približno 628 EUR). Po navedbah predložitvenega sodišča je efektivna obrestna mera znašala 119,42 %. Vendar neobrestni stroški kredita v smislu člena 36a zakona o potrošniških kreditih ne presegajo zgornje meje, določene v tej določbi.

19. Potrošnik je prejel dogovorjeni znesek in je začel z odplačevanjem. Posojilodajalec je zaradi neplačila zoper toženo stranko pri predložitvenem sodišču vložil tožbo zaradi plačila dolgovanega zneska skupaj s pogodbenimi zamudnimi obrestmi. V tožbi je hkrati zahteval, da se v postopku za izdajo plačilnega naloga na podlagi izpolnjene *bianco menice* izda plačilni nalog.

20. Vendar pa predložitveno sodišče dvomi o združljivosti poljske zakonodaje z Direktivo 93/13, kar zadeva določitev zgornje meje za neobrestne stroške kredita, ki jih lahko zaračunajo kreditne institucije, saj se pri izračunu te meje poleg stroškov, povezanih s sklenitvijo ali upravljanjem kreditne pogodbe, upoštevajo tudi splošni stroški posojilodajalca. Posojilodajalcu s tem ne bi bilo prepovedano, da na potrošnika prenese stroške, kot so stroški vzdrževanja podatkovnih baz, plače delavcev ali upravljanje operativnega tveganja. Vendar pa bi bilo mogoče sodbo v zadevi *Constructora Principado*⁵ razlagati tako, da je Sodišče ugotovilo, da bi bilo treba položaj, v katerem prodajalec ali ponudnik, ki poklicno opravlja dejavnost, z uporabo splošnih pogojev na potrošnika prenese strošek, ki bi ga moral nositi sam, obravnavati tako, da povzroča „znatno neravnotežje“ v smislu člena 3(1) Direktive 93/13.

21. V teh okoliščinah je Sąd Rejonowy w Opatowie – I Wydział Cywilny (okrajno sodišče v Opatowu, I. civilni oddelek, Poljska) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba določbe [Direktive 93/13], zlasti člen 3(1) te direktive, in načela prava Unije glede varstva potrošnikov in ravnotežja med pogodbenima strankama razlagati tako, da te določbe in načela nasprotujejo temu, da se v nacionalnem pravnem redu uvedeta institut ‚maksimalnih neobrestnih stroškov kredita‘ in matematična formula za izračun višine teh stroškov, ki sta določena v členu 5(6a) v povezavi s členom 36a [zakona o potrošniških kreditih], v skladu s katerima se med stroške v zvezi s kreditno pogodbo, ki jih nosi potrošnik (skupni strošek kredita), lahko vključijo tudi stroški gospodarske dejavnosti, ki jo izvaja trgovec?“

C. Zadeva C-252/19

22. Potrošnik je 31. avgusta 2016 z družbo QL sklenil pogodbo, o kateri se stranki nista pogajali, za kredit v višini 5000 PLN (približno 1149 EUR), ki ga je treba vrniti v 36 mesečnih obrokih. V pogodbi je kot nadomestilo za kreditno institucijo določeno plačilo, prvič, obresti v višini 9,81 % na leto, to je skupno 796 PLN (približno 182 EUR), drugič, stroškov obdelave kredita v višini 129 PLN (približno 29 EUR), tretjič, pristojbine za storitev „*Twój Pakiet*“ (Tvoj paket) v višini 900 PLN (približno 206 EUR) in, četrtič, provizije v višini 3939 PLN (približno 905 EUR). Posledično bi bila skupna efektivna letna obrestna mera posojila 77,77 %. Kar zadeva neobrestne stroške tega kredita v smislu člena 36a zakona o potrošniških kreditih, so ti znotraj meje, ki jih določa ta določba.

⁵ Sodba z dne 16. januarja 2014, *Constructora Principado* (C-226/12, EU:C:2014:10).

23. Predložitveno sodišče kljub temu dvomi o združljivosti nacionalne zakonodaje, ki določa omejitve zneska pristojbin, ki jih kreditne institucije lahko zaračunajo, z Direktivo 2008/48. Pri določitvi te omejitve je namreč treba poleg stroškov, povezanih s sklenitvijo ali upravljanjem konkretne pogodbe, upoštevati tudi splošne stroške posojilodajalca. Vendar naj bi iz člena 3(g) Direktive 2008/48/ES izhajalo, da je potrošnika mogoče obremeniti s stroški, vendar zgolj z mejnimi stroški, to je stroški v zvezi s kreditno pogodbo.

24. V teh okoliščinah je Sąd Rejonowy w Opatowie – I Wydział Cywilny (okrajno sodišče v Opatowu, I. civilni oddelek, Poljska) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba določbe [Direktive 2008/48], zlasti člen 3(g) in člen 22(1) te direktive, razlagati tako, da te določbe nasprotujejo temu, da se v nacionalnem pravnem redu uvedeta institut ‚maksimalnih neobrestnih stroškov kredita‘ in matematična formula za izračun višine teh stroškov, ki sta določena v členu 5(6a) v povezavi s členom 36a [zakona z dne 12. maja 2011 o potrošniških kreditih], v skladu s katerima se med stroške v zvezi s kreditno pogodbo, ki jih nosi potrošnik (skupni strošek kredita), lahko vključijo tudi stroški gospodarske dejavnosti, ki jo izvaja trgovec?“

III. Analiza

A. Prvo vprašanje v zadevi C-84/19

25. Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v zadevi C-84/19 v bistvu sprašuje, ali je treba člen 1(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da so s področja uporabe te direktive izključeni pogoji iz kreditne pogodbe, o kateri se stranki nista pogajali in ki določa, da so stroški, ki jih mora plačati potrošnik, izključeni s področja uporabe te direktive, če ti stroški kot celota ne presegajo določene zgornje meje, določene v nacionalni zakonodaji.

26. V zvezi s tem je treba opozoriti, da se v skladu s členom 1(1) v povezavi s členoma 2 in 3(1) Direktive 93/13 ta direktiva uporablja za pogoje vseh pogodb, sklenjenih med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, o katerih se stranki nista dogovorili posamično. Vendar člen 1(2) Direktive 93/13 izjemoma določa, da določbe te direktive ne veljajo za pogodbene pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih.

27. Čeprav je naloga predložitvenega sodišča, da ugotovi, ali se za konkreten pogodbeni pogoji, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, uporablja ta posebna izjema, lahko kljub temu Sodišče predložitvenemu sodišču poda smernice, ki jih mora to upoštevati, da presodi, ali je zadevni pogoji nepošten.⁶ Predložitveno sodišče torej lahko preuči, ali bi se izjema iz navedene določbe lahko uporabila zadevo iz postopka v glavni stvari.

28. V obravnavani zadevi se predložitveno sodišče sprašuje, ali lahko pogodbeni določila, ki določajo stroške, ki ne presegajo določene zgornje finančne meje, predpisane z nacionalno določbo, spadajo na področje uporabe določb člena 1(2) Direktive 93/13 o izključitvi.

29. V zvezi s tem je treba poudariti, da zgolj dejstvo, da so pogodbeni določila skladna z zakonsko določbo, kot tako ne pomeni, da ta določila nujno „temeljijo“ na besedilu te določbe.

⁶ Glej v tem smislu sodbo z dne 16. januarja 2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10, točka 20).

30. V obravnavani zadevi se zdi, da dvomi, ki jih je izrazilo predložitveno sodišče, izhajajo iz komentarjev iz sodne prakse Sodišča, v skladu s katerimi je razlog za obstoj izjeme iz člena 1(2) Direktive 93/13 ta, da se upravičeno domneva, da je nacionalni zakonodajalec vzpostavil ravnotežje med vsemi pravicami in obveznostmi strank določenih pogodb, ravno to ravnotežje pa si je zakonodajalec Unije izrecno prizadeval ohraniti.⁷

31. Vendar sam menim, da se navedeni komentarji Sodišča ne smejo razlagati tako, da to, da najvišjo mejo določi nacionalni zakonodajalec, nujno pomeni tudi, da obstaja ravnotežje med vsemi pravicami in obveznostmi strank, ki ga je vzpostavil nacionalni zakonodajalec. Tako menim iz naslednjih razlogov.

32. Prvič, kot je razsodilo Sodišče, člen 1(2) uvaja izjemo k Direktivi 93/13, katere cilj je varstvo potrošnikov, in ga je zato treba razlagati ozko.⁸

33. Drugič, to, da je zakonodajalec določil zgornjo finančno mejo, ne pomeni nujno, da je treba vse pogoje, ki določajo plačilo pristojbine pod to mejo, v vseh okoliščinah šteti za uravnotežene. Če bi bilo tako, bi lahko država članica odpravila varstvo, ki je zagotovljeno z Direktivo 93/13, tako da bi določila zelo visoko zgornjo mejo.

34. Tretjič, kot opozarja poljska vlada, bi bil Direktivi 93/13 odvzet polni učinek, če bi bilo treba šteti, da pogoji, ki so skladni z nacionalnimi določbami o pogodbah, temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih v smislu člena 1(2) te direktive, saj je treba v vsakem primeru predpostavljati, da pogodbeni pogoji spoštujejo nacionalno pravo.

35. Menim, da je Sodišče v zadevah, kot so RWE Vertrieb, Banco Santander in Escobedo Cortés, z navedbo utemeljitve iz člena 1(2) Direktive 93/13 poskušalo preprosto poudariti, da namen Direktive 93/13 ni vzpostaviti nadzor nad nacionalno zakonodajo, ampak nad morebitno postavitvijo potrošnika v neugoden položaj, ki bi lahko bil posledica nesorazmernosti informacij, znanja in pogajalske moči, ki obstaja med njim in prodajalcem ali ponudnikom, ki poklicno opravlja dejavnost.⁹

36. V teh okoliščinah ne vidim nobenega razloga za odstopanje od ugotovitve, da se člen 1(2) Direktive 93/13 ne uporablja za pogodbeni določila, ki so zgolj skladna z denarno omejitvijo, določeno z nacionalno zakonodajo. Zato menim, da je treba člen 1(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da pogoji pogodbe, o kateri se stranki nista pogajali, ki določajo stroške, ki jih mora plačati potrošnik, niso izključeni s področja uporabe te direktive zgolj zato, ker ti stroški kot celota ne presegajo določene zgornje meje, določene z nacionalno zakonodajo.¹⁰

⁷ Glej sodbi z dne 21. marca 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, točka 28), in z dne 7. avgusta 2018, Banco Santander in Escobedo Cortés (C-96/16 in C-94/17, EU:C:2018:643, točka 43).

⁸ Glej v tem smislu sodbo z dne 20. septembra 2017, Andriuc in drugi (C-186/16, EU:C:2017:703, točka 31).

⁹ Glej sodbi z dne 3. septembra 2015, Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, točka 27), in z dne 17. maja 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, točka 59). Splošneje menim, da je treba člen 1(2) Direktive 93/13 razlagati ob upoštevanju člena 3(1) te direktive. Zato člen 1(2) razumem tako, da je njegov namen izključiti iz področja uporabe Direktive 93/13 pogoje, ki, glede na to, da zgolj povzemajo obvezne zakone ali predpise, v praksi ne spreminjajo pravnega položaja strank, ki ostaja v celoti opredeljen z nacionalno zakonodajo. Nasprotno pa to, da je pogoj pod določeno mejo ali, splošneje, v skladu z določenim zakonodajnim standardom, ne izključuje možnosti, da lahko takšen pogoj spremeni pravno stališče strank in tako lahko spada na področje uporabe Direktive 93/13.

¹⁰ V zvezi s tem glej tudi sklepne predloge generalnega pravobranilca M. Szpunarja v zadevi Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2019:695, točka 83), v katerih ta meni, da pogodbeno določilo, s katerim ponudnik med več zakonsko priznanimi referenčnimi indeksi izbere enega in ga uporabi v pogodbi, ne spada na področje uporabe izjeme iz člena 1(2) Direktive 93/13.

B. Drugo vprašanje v zadevi C-84/19

37. Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem v zadevi C-84/19 v bistvu sprašuje, ali je treba člen 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da so pogodbeni določila kreditne pogodbe, o kateri se stranki nista pogajali, ki so sestavljena v jasnem, razumljivem jeziku, izključena iz kakršne koli ocene njihove morebitne nepoštenosti, ker določajo plačilo stroškov, ki niso obresti.

38. V zvezi s tem je treba opozoriti, da člen 4(2) Direktive 93/13 določa dve izjemi v zvezi z oceno nepoštenosti pogodbenih pogojev. Vendar je uporaba teh izjem pogojena s tem, da so zadevna pogodbeni določila sestavljena v jasnem, razumljivem jeziku.

39. Čeprav je načeloma naloga nacionalnih sodišč, da natančno določijo pogoje, za katere je treba šteti, da so povezani z glavnim predmetom pogodbe, ker določajo glavne storitve iz te pogodbe,¹¹ ali katerih presoja bi se nanašala na ustreznost cene za izmenjane storitve in blago, pa je treba to izjemo vseeno razlagati avtonomno in enotno v vsej Evropski uniji. To torej pomeni, da lahko Sodišče določi, ali se člen 4(2) lahko uporablja za določeno skupino pogojev.¹²

40. V skladu s prvo izjemo so pogoji, povezani z „opredelitvijo glavnega predmeta pogodbe“, izključeni iz kakršne koli ocene njihove morebitne nepoštenosti. V skladu s sodno prakso Sodišča so taki pogoji tisti, ki določajo bistvene storitve iz pogodbe in jo opredeljujejo. Da bi ugotovili, ali je tako, je treba upoštevati naravo, splošno sistematiko in glavne storitve iz pogodbe, pa tudi njene pravne in dejanske okoliščine.¹³

41. V tem pogledu je glavni predmet vsake pogodbe tisti, ki opredeljuje njeno pravno naravo, to so tisti pogodbeni pogoji, ki so bistveni za njeno sklenitev. Kar zadeva kreditne pogodbe, so navedene storitve torej tiste, s katerimi posojilodajalec posodi denarni znesek posojilojemalcu, ki mora ta znesek vrniti bodisi na določen datum bodisi v obrokih.

42. V tipski posojilni pogodbi se zagotovljeni kredit običajno odobri po komercialnih pogojih. Glavne storitve posojilojemalca tako niso le tiste, ki so povezane z vračilom zagotovljenega denarja, temveč tudi tiste, ki so povezane s plačilom te storitve. Obveznost kupca, da plača dogovorjeno ceno ali plačilo, je namreč nujno in povsem očitno del glavnega predmeta prodaje blaga ali opravljanja storitev.¹⁴

43. V skladu z drugo izjemo iz člena 4(2) ne sme biti nobena ocena nepoštenosti pogojev povezana z ustreznostjo *cene in plačila* za dobavljeno blago ali opravljene storitve, seveda pod pogojem, da so ti pogoji navedeni v jasnem, razumljivem jeziku.¹⁵

44. Ker je pogodbeni pogoj lahko v obliki več pogodbenih določil, odstavkov ali oštevilčenih oddelkov in obratno, lahko pogodba vsebuje več pogodbenih določil, ki določajo plačilo stroškov za eno samo storitev.¹⁶ Zato se navedeni izjemi prekrivata, kadar pogodbeno določilo določa stroške, ki so *del skupne cene* blaga ali storitve, ki je glavni predmet zadevne pogodbe.

¹¹ Sodba z dne 20. septembra 2017, Andriuc in drugi (C-186/16, EU:C:2017:703, točka 33).

¹² Glej v tem smislu sodbo z dne 26. februarja 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, točka 50).

¹³ Glej sodbo z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, točki 49 in 51).

¹⁴ Glej v tem smislu sodbo z dne 5. junija 2019, GT (C-38/17, EU:C:2019:461, točka 30).

¹⁵ Kot je navedeno v uvodni izjavi 19 Direktive 93/13, so s tem izključena pogodbeni določila, v katerih je opisano razmerje med kakovostjo in ceno.

¹⁶ Glej moje sklepne predloge v zadevi Kiss in CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:411, opomba 17) ter obvestilo Komisije – Smernice glede razlage in uporabe Direktive Sveta 93/13/EGS o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL 2019, C 323, str.4), točka 4.3.1.

45. V obravnavani zadevi se zdi, da dvomi, ki jih je izrazilo predložitveno sodišče, izhajajo iz pojma cene ali plačila. Po navedbah predložitvenega sodišča se v skladu s poljskim pravom pogodbeno določilo o ceni namreč ne sme nanašati na glavni predmet kreditne pogodbe, če ta cena ni izražena v obliki obrestnih stroškov, ampak v drugi obliki.

46. Kar zadeva pravo Unije, pa pojem cene ali plačila ni tako zelo omejevalen, niti v primeru kreditne pogodbe. Ni namreč videti, da bi v pravu Unije obstajala določba, v skladu s katero je lahko plačilo, ki ga je treba izvesti v zvezi s kreditno pogodbo, izključno v obliki obresti¹⁷. Kreditne institucije tako lahko zahtevajo plačilo obresti in/ali fiksnih stroškov.¹⁸

47. Dodatno potrditev te ugotovitve je mogoče najti v besedilu Direktive 2008/48, ki v zvezi s kreditnimi pogodbami, ki spadajo na področje uporabe te direktive, določa obveznost kreditnih institucij, da potrošnike seznani s skupnimi stroški takšnega kredita, ki se izračunajo ob upoštevanju vseh vrst stroškov, ki jih mora potrošnik plačati v zvezi s kreditno pogodbo. Če bi bil namreč učinek prava Unije, da bi posojilodajalcem prepovedovalo prejemanje plačila drugače kot v obliki obrestnih stroškov, potem navedeno sklicevanje na vse vrste stroškov ne bi bilo potrebno.

48. Natančneje, kar zadeva Direktivo 93/13, ker v njej nista opredeljena pojma „cena“ ali „plačilo“, je treba ta pojma torej določiti v skladu z njunim običajnim pomenom v vsakdanjem jeziku, pri čemer je treba upoštevati okoliščine, v katerih se ta pojma uporabljata, in cilje, ki jim sledi ureditev, katere del sta.¹⁹

49. V vsakdanjem jeziku beseda „cena“ ustreza skupnemu denarnemu znesku, ki ga je treba plačati za določeno pogodbeno transakcijo, medtem ko beseda „plačilo“ bolj splošno ustreza znesku, ki se plača za določeno delo ali opravljanje storitve. Pojma imata torej bolj ali manj enak pomen, razen da se pojem cene morda pogosteje uporablja v zvezi s plačilom blaga, medtem ko se beseda „plačilo“ običajno uporablja v zvezi s storitvijo, zlasti v kontekstu zaposlitve.²⁰

50. Zato bi lahko vsa pogodbeno določila, sestavljena v jasnem, razumljivem jeziku, ki določajo skupno ceno blaga ali storitve, ki so glavni predmet pogodbe, ne glede na to, da določajo plačilo obresti ali pristojbino, neodvisno od tega, katere naloge bo morala opraviti kreditna institucija, da bo odobrila kredit, spadala na področje uporabe prve izjeme iz člena 4(2).

51. V postopku v glavni stvari je, z izjemo pogodbenega določila o ceni, povezanega s paketom „Tvoj paket – posebni paket“, treba vse pogodbene določbe, ki urejajo ceno kredita, ne glede na to, ali je ta izražena kot pristojbina ali obresti, obravnavati preprosto kot del protidajatve za odobritev posojila in s tem kot zajete s prvo izjemo iz člena 4(2).

¹⁷ Drži sicer, da pojma „cena“ v smislu člena 4(2) Direktive 93/13 ni mogoče opredeliti s pojmom „skupni stroški kredita za potrošnika“ v smislu člena 3(g) Direktive 2008/48, ker ti skupni stroški zajemajo tudi plačila tretjim osebam. Glej sodbo z dne 26. februarja 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, točka 47). Vendar pa zakonodajalcu Unije ne bi bilo treba pojasniti, da pojem „skupni stroški kredita za potrošnika“ v smislu navedene direktive vključuje vse stroške, katerih plačilo se lahko naloži potrošniku v zvezi z odobritvijo kredita, če bi bilo prodajalcem ali ponudnikom prepovedano prejemati plačilo v drugi obliki, kot je zaračunavanje obresti.

¹⁸ Glej moje sklepne predloge v zadevi Kiss in CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:411, točka 37).

¹⁹ Glej po analogiji sodbo z dne 29. julija 2019, Pelham in drugi (C-476/17, EU:C:2019:624, točka 28).

²⁰ Čeprav pogodbe o zaposlitvi ne spadajo na področje uporabe Direktive 93/13. Kar zadeva pojma storitve in blaga, se ta nanašata na to, kar je predmet pogodbe, to je, kar kupi potrošnik, in ne, kot bom pojasnil kasneje, na naloge, ki jih mora opraviti prodajalec ali ponudnik, ki poklicno opravlja dejavnost, da prodaja zadevno blago ali opravi zadevno storitev.

52. Za pogodbeno določila, ki urejajo ceno kredita, seveda velja tudi druga izjema iz člena 4(2) Direktive 93/13, vendar le v delu, ki se nanaša na zahtevano ceno.²¹ Ker se zadevna pogodbeno določila iz zadeve C-84/19 ne nanašajo zgolj na glavni predmet pogodbe, saj dejansko določajo konkretne pristojbine, ki jih je treba plačati, in zato delno določajo ceno, ki jo je treba plačati za odobritev kredita, zanje velja tudi druga izjema.

53. Te ugotovitve ne omajajo ne cilji, ki se uresničujejo s členom 4(2), ne kontekstualna razlaga te določbe.

54. V zvezi s ciljem izjem iz člena 4(2) se zdi, da te odražajo politično odločitev zakonodajalca, da smejo stranke glavne storitve iz pogodb oblikovati tako, kot se jim zdi primerno.²² Splošno izhodišče v odprtem tržnem gospodarstvu je, da se za posameznike predpostavlja, da so razumni in sposobni varovati svoje osebne interese. Iz tega izhaja, da se od potrošnikov pričakuje, da se pozanimajo o tem, kar kupujejo, to je o glavnem predmetu pogodbe in o ceni, ki jo je treba plačati v zameno.²³ Videti je torej, da je zakonodajalec v zvezi s tem predpostavljal, da je v nasprotju z drugimi pogoji tipske pogodbe, za katere ni nujno, da jih potrošniki vedno preberejo,²⁴ pri pogojih, ki so povezani z glavnim predmetom pogodbe ali ceno oziroma plačilom, verjetnost, da jih bodo presenetili, veliko manjša. Vendar pa je vse navedeno pogojeno s tem, da sta glavni predmet pogodbe in cena ali plačilo jasno navedena v jasnem in razumljivem jeziku.

55. Kar zadeva kontekst, pa je treba člen 4(2) Direktive 93/13, ker določa izjeme od ocene nepoštenih pogojev, kot je določena v okviru sistema varstva potrošnikov, ki ga vzpostavlja ta direktiva, razlagati ozko.²⁵ Ker besedilo člena 4(2) ne razlikuje med tem, ali je bila cena oziroma plačilo za zadevno storitev izražena bodisi kot fiksni strošek ali obresti, takšna razlaga ne bi upravičila izključitve pogodbenih določil o plačilu stroškov, ki niso obresti, s področja uporabe te določbe.

56. Tudi če bi bilo treba sprejeti bolj omejevalno razlago člena 4(2),²⁶ to ne bi privedlo do drugačne ugotovitve, saj je cena že skoraj po definiciji bistveni element vsake pogodbe. Prodajalci in ponudniki seveda lahko določijo plačilo bodisi v obliki obresti ali pristojbin. Kakor hitro pa so navedeni stroški del protidajatve za odobritev kredita in niso povezani s pomožno storitvijo, je treba za pogodbeno določila, ki jih določajo, šteti, da spadajo na področje uporabe tako prve kot tudi druge izjeme iz člena 4(2).

21 V skladu s sodno prakso pogoji, ki ne določajo cene zadevne storitve ali blaga, ampak se na splošno nanašajo na „protidajat[ev], ki jo potrošnik dolguje posojilodajalcu ali ki vplivajo na dejansko ceno, ki jo mora potrošnik plačati posojilodajalcu“, načeloma niso zajeti z drugo izjemo, ampak s prvo izjemo, razen glede vprašanja, ali je znesek protidajatve ali cena, kot je določena v pogodbi, ustrezen oziroma ustrezna glede na storitev, ki jo v zameno opravi posojilodajalec. Glej v tem smislu sodbi z dne 26. februarja 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, točka 56), in z dne 3. oktobra 2019, Kiss in CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:820, točka 35).

22 Sodišče se ni nikoli jasno izreklo o namenu prve izjeme iz člena 4(2) („[...] opredelitvijo glavnega predmeta pogodbe [...]“). V zvezi z drugo izjemo iz člena 4(2) („[...] ustreznostjo med ceno in plačilom [...]“) je v bistvu presodilo, da je mogoče to izjemo pojasniti z neobstojem prepoznavnih ali objektivnih pravnih standardov, na podlagi katerih bi bilo mogoče pravilno sodno presoditi ustreznost cene in plačila. Glej v tem smislu sodbo z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, točka 55).

23 Po navedbah Michaela Schilliga člen 4(2) Direktive 93/13 odraža kompromis med dvema (včasih nasprotujočima si) pristopoma, in sicer pristopom z vidika pravic potrošnika in pristopom prostega trga. Schillig M., „Directive 93/13 and the ‘price term exemption’: A comparative analysis in the light of the ‘market for lemons’ rationale“, *International and Comparative Law Quarterly*, zvezek 60, Cambridge University Press, 2011, str. od 933 do 963.

24 Kot sem poudaril v sklepnih predlogih v zadevi Mikrokasa in Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w Warszawie (C-779/18, EU:C:2019:1146, točka 69), vedenjske študije kažejo, da ljudje pogodb ne preberejo v celoti, temveč se osredotočijo na glavne elemente, kot je cena, ali na del, za katerega menijo, da je najpomembnejši. Kot ugotavlja M. Schillig, *op. cit.* (na strani 936), „potrošniki splošne pogodbene pogoje pogosto sprejmejo, ne da bi jih prebrali, saj branje teh pogojev, prizadevanje za boljše pogoje in pogajanje o njih preprosto niso vredni truda“.

25 Glej sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, točka 42), in z dne 20. septembra 2017, Andriuciu in drugi (C-186/16, EU:C:2017:703, točka 34).

26 Ozka razlaga se ne sme zamenjevati z omejevalno razlago, ki pomeni opredelitev - s pomočjo izvenbesedilnih elementov, kot sta cilj in njegov kontekst - pomena navedene določbe, ki je ožji od tistega, ki bi ga dopuščala zgolj ozka razlaga, to je tista, ki temelji izključno na besedilu.

57. Za namene obravnavane zadeve torej ni pomembno, ali je cena oziroma plačilo za storitev izražena v obliki obrestnih stroškov ali pristojbine, in ali so v pogodbi določene naloge, ki jih mora prodajalec ali ponudnik izvesti, da opravi to storitev. Pomembno pa je, kot bom razložil kasneje, da je potrošniku omogočeno, da se seznani s skupno ceno, ki jo bo moral plačati, in s tem, kar kupuje. Tako lahko potrošnik presodi, ali pogodba izpolnjuje njegove potrebe, in jo primerja z vsemi drugimi obstoječimi ponudbami.

58. Za namene zadeve C-84/19 vse navedeno pomeni, da mora pogodbeno določilo, ki določa stroške kreditne pogodbe, da bi zanj veljala ena od izjem iz člena 4(2), zgolj jasno in razumljivo *določati* znesek teh stroškov. Oblika tega stroška ni pomembna.

59. Poleg tega ne verjamem, da bi bilo treba izključiti uporabo člena 4(2) Direktive 93/13, kadar je predmet spora obstoj protistoritve posojilodajalca za konkretno pogodbeno določilo o ceni. Dvom v obstoj dejanske dajatve posojilodajalca v zameno za posamezen strošek ali ocena ustreznosti med delom cene storitve in nalogami, ki so potrebne za izvedbo te storitve, je namreč enakovreden dvomu v ustreznost med kakovostjo ponujene storitve in zaračunano ceno, kar je prav to, kar člen 4(2) na splošno izključuje.

60. Čeprav priznam, da je iz nekaterih navedb Sodišča v zadevah Matei in Kiss ter CIB Bank po eni strani mogoče sklepati drugače,²⁷ ob upoštevanju člena 4(2) Direktive 93/13 menim, da v skladu s to direktivo poštenost posameznega pogodbenega določila o ceni ni pogojena s tem, da posojilodajalec za vsako od teh določil opravi neko dejavnost. To bi namreč pomenilo zaobitje jasnega besedila člena 4(2) in s tem odločitve zakonodajalca Unije: vprašanje, ali je zaračunana cena pretirana ali ne, ne spada na področje uporabe Direktive 93/13. Ker utemeljitev cene načeloma ni pomembna za oceno nepoštenosti pogojev v skladu z Direktivo 93/13, se torej zahteva po preglednosti, ki jo določa ta direktiva, ne sme razlagati tako, da morajo kreditne institucije potrošnike seznanimi z nalogami, ki jih obsega odobritev kredita.

61. Seveda lahko države članice v nacionalnem pravu načeloma določijo drugače. Člen 8 Direktive 93/13 določa, da lahko države članice na področju, ki ga ureja ta direktiva, sprejmejo ali ohranijo strožje določbe, da bi zagotovile najvišjo stopnjo varstva potrošnikov, pod pogojem, da so takšna pravila združljiva z vsemi pravili veljavnega prava Unije in da zadevna država članica izpolnjuje obveznost poročanja iz člena 8a Direktive 93/13.

62. Zato, kot je navedlo predložitveno sodišče, dejstvo, da je v skladu z nacionalno zakonodajo ustreznost med ceno in opravljeno storitvijo ali dobavljenim blagom izključena iz ocene nepoštenosti pogoja, samo če se ta cena nanaša na glavno storitev, ki je določena s pogodbo, samo po sebi ni v nasprotju z Direktivo 93/13. Podobno za navedeno zakonodajo ni mogoče šteti, da krši Direktivo 93/13 samo zato, ker določa, da se pogodbeno določilo o ceni ne sme nanašati na glavno storitev, če zaračunana cena ni v obliki obresti.

63. Vendar bi rad poudaril, da čeprav predložitveno sodišče očitno meni, da nadzor cen, uveden z navedeno nacionalno zakonodajo, ni dovolj strog, pa to vprašanje ne spada na področje uporabe prava Unije in je zato zanj pristojen poljski zakonodajalec in ne Sodišče.

²⁷ Sodbi z dne 26. februarja 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, točka 70), in z dne 3. oktobra 2019, Kiss in CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:820, točka 40).

64. Zato menim, kot odgovor na drugo vprašanje v zadevi C-84/19, da je treba člen 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da so določila kreditne pogodbe, o kateri se stranki nista pogajali, ki določajo ceno ali plačilo za ta kredit, izključena iz ocene nepoštenosti, ki jo določa ta direktiva, če so sestavljena v jasnem, razumljivem jeziku, in sicer *tudi* če določajo plačilo neobrestnih stroškov. Vendar pa države članice lahko določijo takšen mehanizem za oceno poštenosti cen v nacionalni zakonodaji, pod pogojem, da so določbe tega mehanizma združljive z veljavnim pravom Unije in da države članice izpolnjujejo zahteve iz člena 8a Direktive 93/13.

C. Tretje vprašanje v zadevi C-84/19

65. Predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem v zadevi C-84/19 v bistvu sprašuje, ali je treba člen 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da je treba za pogodbeno določilo iz kreditne pogodbe, o kateri se stranki nista pogajali, ki potrošniku nalaga plačilo nekaterih stroškov, šteti, da ni sestavljeno v jasnem, razumljivem jeziku, če v njem niso natančno določene storitve, za katere se taki stroški plačujejo, in potrošnik tega ne more ugotoviti na podlagi informacij iz pogodbe.

66. Kot sem že pojasnil, člen 4(2) Direktive 93/13 določa dve izjemi od ocene poštenosti pogojev, ki jih vsebujejo kreditne pogodbe, o katerih se stranki nista pogajali. Za obe izjemi velja pogoj, da so zadevne pogodbeno določbe sestavljene v jasnem, razumljivem jeziku.

67. V skladu s sodno prakso Sodišča ta zahteva glede razumljivosti pomeni, da morata biti v pogodbi tudi pregledno pojasnjena konkretno delovanje mehanizma, na katerega se nanaša zadevni pogoj, ter zveza med tem mehanizmom in drugimi upoštevnimi pogodbenimi pogoji, da lahko potrošnik na podlagi jasnih, razumljivih meril oceni *ekonomske posledice*, ki iz tega zanj izhajajo.²⁸

68. Pri ugotavljanju, ali je pogodbeno določilo sestavljeno v jasnem, razumljivem jeziku, je seveda treba upoštevati naravo, splošno sistematiko in določbe pogodbenega okvira, v katerega je umeščeno, ter pravne in dejanske okoliščine.²⁹ Poleg navedenih elementov so upoštevni tudi drugi dejavniki, kot so razumljivost posameznih pogojev, jasnost njihovega besedila, specifičnost uporabljene terminologije ali možnost uporabe tehnik vizualizacije.³⁰ Pomembna dejavnika bi lahko bila tudi določen položaj pogodbenega določila v pogodbi in dejstvo, da so zadevne določbe vsebovane v več različnih pogodbenih določilih, odstavkih ali oštevilčenih oddelkih.

69. Kot sem pojasnil v sklepnih predlogih v zadevi Kiss in CIB Bank, zahteva po razumljivosti iz člena 4(2) Direktive 93/13 pomeni, na primer, da je treba takrat, ko je pogodba relativno dolga in je tudi cena, ki se plača za različne opravljene storitve, razdeljena med več pogodbenih določil, vsa ta pogodbeno določila zbrati ali povzeti na enem mestu v pogodbi, potrošnika pa opozoriti na njihov skupni učinek.³¹

²⁸ Glej na primer sodbi z dne 20. septembra 2017, Andriciuc in drugi (C-186/16, EU:C:2017:703, točka 45), in z dne 19. septembra 2019, Lovasné Tóth (C-34/18, EU:C:2019:764, točka 62).

²⁹ Sodba z dne 23. aprila 2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262, točka 50).

³⁰ Glej Barton T., Berger-Walliser G., in Haapio H., Visualization: Seeing Contracts for What They Are, and What They Could Become, *Journal of Law, Business & Ethics*, zvezek 19, 2013, str. od 47 do 64.

³¹ Sklepni predlogi generalnega pravobranilca G. Hogana v zadevi Kiss in CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:411, točka 41).

70. Sodišče je v sodbi v zadevi Kásler in Káslerné Rábai tako iz člena 4(2) kot iz člena 5 te direktive izpeljalo obstoj splošnejše zahteve po preglednosti.³² V skladu s tem se od prodajalcev ali ponudnikov pričakuje, da potrošnikom zagotovijo zadostne informacije, da se jim omogoči, da sprejmejo poučene in preudarne odločitve.³³

71. Iz tega izhaja, da če se s pogodbenim določilom zahteva, da potrošnik plača nekatere stroške v zvezi s kreditno pogodbo, o kateri se stranki nista pogajali, poštenosti zneska teh stroškov ni mogoče sodno oceniti v skladu s preizkusom iz člena 4(2), če so pogodbene določbe razumljive. To v bistvu pomeni, da bi moral biti povprečen, normalno obveščen ter razumno pozoren in preudaren potrošnik ob upoštevanju vseh elementov pogodbe in informacij, ki mu jih je posredovala kreditna institucija, zmožen pred sklenitvijo pogodbe razumeti, da bo moral plačati tudi navedene stroške, in bi posledično moral biti zmožen pravilno oceniti *ekonomske posledice* podpisa pogodbe.

72. V zvezi s tem se predložitveno sodišče v zadevi C-84/19 v bistvu sprašuje, ali se z navedeno zahtevo po preglednosti od prodajalcev in ponudnikov zahteva, da navedejo storitve, za katere se plačajo stroški, določeni v pogodbi, oziroma da potrošniku vsaj omogočijo, da to informacijo razbere iz pogodbe.

73. Najprej je mogoče ugotoviti, da predložitveno sodišče izraz „storitev“ očitno uporablja v posebnem pomenu sklicevanja na naloge, ki jih mora opraviti prodajalec ali ponudnik, da izpolni obveznost opravljanja storitve, ki je predmet pogodbe.

74. V zvezi s tem menim, da se zahteva iz Direktive 93/13, da mora biti pogodbeni pogoj sestavljen v jasnem, razumljivem jeziku, ne sme razlagati tako, da se z njo zahteva, da je potrošnik seznanjen z nalogami, ki jih mora opraviti prodajalec ali ponudnik v skladu s pogodbo. V ta namen ni pomembno, da potrošnik teh konkretnih informacij ne more razbrati iz informacij, ki so mu bile posredovane, seveda le, če je bila pojasnjena tudi splošna narava pogodbe. Razlogi za to ugotovitev so naslednji.

75. Prvič, v skladu s sodno prakso Sodišča pogoj iz člena 4(2) Direktive 93/13 zahteva le, da so potrošniki seznanjeni s *posledicami* pogodbenih pogojev in ne z *razlogom za njihov obstoj*.³⁴ Drugače povedano, pomembno je, da potrošniku pred sklenitvijo pogodbe niso bili prikriti nobeni stroški. Vprašanje, ali je potrošnik dal pravno veljavno soglasje ali ne, ne spada na področje uporabe Direktive 93/13, saj je še vedno v pristojnosti držav članic.³⁵ Enako velja za slabe poslovne prakse, ki spadajo na področje uporabe Direktive 2005/29.³⁶ V navedeni direktivi so obravnavani drugi *učinki* ali *posledice* pogojev – zlasti „drobnega tiska“, če že hočete – kot so tisti, na katere je potrošnik običajno opozorjen.

32 Sodba z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, točka 40). Prva sodba, v kateri se je sklicevalo na to zahtevo, je bila sodba z dne 21. marca 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, točka 45). Vendar je bilo Sodišču v tej sodbi postavljeno vprašanje o razlagi Direktive 93/13 v povezavi z Direktivo 2003/55, pri čemer je v členu 3(3) zadnjenavedene direktive izrecno določena zahteva po preglednosti. Sodišče se je na to zahtevo izključno v povezavi z Direktivo 93/13 sklicevalo samo v sodbi Kásler in Káslerné Rábai.

33 Glej v tem smislu sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, točki 73 in 74), in z dne 20. septembra 2017, Andriuc in drugi (C-186/16, EU:C:2017:703, točka 51). Zato bi bilo treba pri oceni, ali pogodbeno določilo izpolnjuje zahtevo po preglednosti, upoštevati samo informacije, posredovane najpozneje do podpisa pogodbe.

34 Sodbe z dne 30. aprila 2014, Kásler and Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, točka 75); z dne 23. aprila 2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262, točka 50), in z dne 20. septembra 2017, Andriuc and Others (C-186/16, EU:C:2017:703, točka 45). Tako zahteva iz člena 4(2) pomeni, da je treba potrošnika obvestiti ne o tem, ali mora prodajalec oziroma ponudnik narediti 5, 10 ali 15 fotokopij, da opravi svoje obveznosti, ampak o učinkih pogodbe. Ekonomska učinkovitost prodajalca oziroma ponudnika, to je njegova zmožnost čim večjega znižanja stroškov, ni glavna skrb potrošnikov. Motivacija potrošnikov temelji na ekonomski predpostavki, da bodo za določeno blago ali storitev dosegli najnižjo možno ceno. Pogoj za to je, da so potrošniki obveščeni o skupni ceni, ki jo bodo morali plačati za blago ali storitev, ki jo nameravajo kupiti – oziroma vsaj o tem, kako bo ta cena izračunana, da dobijo predstav o njej – in kaj obsega to blago ali storitev.

35 Glej v tem smislu člen 3(1) in uvodno izjavo 13 Direktive 2011/83.

36 Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/29/ES z dne 11. maja 2005 o nepoštenih poslovnih praksah podjetij v razmerju do potrošnikov na notranjem trgu ter o spremembi Direktive Sveta 84/450/EGS, direktiv Evropskega parlamenta in Sveta 97/7/ES, 98/27/ES in 2002/65/ES ter Uredbe (ES) št. 2006/2004 Evropskega parlamenta in Sveta (Direktiva o nepoštenih poslovnih praksah) (UL 2005, L 149, str. 22).

76. Drugič, kot je generalni pravobranilec H. Saugmandsgaard Øe ugotovil v zadevi Ibercaja Banco,³⁷ sodna praksa Sodišča na splošno teži k temu, da se pri preučevanju zahteve po preglednosti, ki jo določa Direktiva 93/13, zagotovi, da ta zahteva ne preseže tistega, kar je od osebe, ki poklicno opravlja dejavnost, mogoče razumno pričakovati. Težko se je izogniti vtisu, da bi navedba konkretnih, posamičnih nalog, za katere so bile zaračunane nekatere pristojbine, prodajalca ali ponudnika prekomerno in neupravičeno obremenila.

77. Tretjič, s tem, da bi se od prodajalcev ali ponudnikov zahtevalo, da to naredijo, bi se od njih v bistvu zahtevalo, naj utemeljijo vsako pogodbeno določilo o ceni. To bi bilo v nasprotju z vso logiko za obstoj druge izjeme iz člena 4(2), ki je ravno to, da se prodajalcem ali ponudnikom prihrani potreba po tem, da bi morali utemeljiti svoje cene, in s tem sodiščem prepreči, da bi posegala v strategije oblikovanja cen podjetja.

78. Četrtrič, kot sem že navedel, v tržnem gospodarstvu cena blaga ali storitve ni neposredno povezana z nalogami, ki jih je treba opraviti, ali stroški proizvodnje, temveč s ponudbo in povpraševanjem. Zato bi bilo takrat, ko je v pogodbi določena skupna cena za isto storitev, nekoliko nerealno pričakovati, da bo vsako od pogodbenih določil odražalo konkretno nalogo.

79. Še manj realistično bi bilo pričakovati, da bodo prodajalci in ponudniki potrošnikom zagotovili zanesljive informacije v zvezi s konkretnimi stroški, ki jih je mogoče pripisati posameznim sestavnim delom dobavljenega blaga ali opravljenih storitev. Kadar namreč oseba, ki poklicno opravlja dejavnost, izvaja več kot eno dejavnost, porazdelitev splošnih stroškov med njenimi različnimi dejavnostmi pogosto zahteva zapleten (in seveda drag) računovodski postopek.³⁸ V ta namen bi osebe, ki poklicno opravljajo dejavnost, morale vsaj uporabiti stroškovno računovodstvo, katerega namen je določiti in oceniti elemente, ki sestavljajo neto prihodke iz poslovanja, čeprav ne obstaja nobeno pravilo prava Unije, ki nalaga takšno splošno računovodsko obveznost.³⁹

80. Vsekakor je jasno, da obravnavana kreditna pogodba spada na področje uporabe Direktive 2008/48. Vendar je prav tako treba upoštevati upoštevne določbe navedene direktive, saj so bile z njo, v skladu s sodno prakso Sodišča, povsem harmonizirane obveznosti obveščanja, ki se lahko naložijo kreditnim institucijam.⁴⁰

81. Prvič, ker naj bi države članice Direktivo 2008/48 prenesle v svojo nacionalno zakonodajo, je za pogodbeno določila, ki temeljijo na določbah te direktive, tako da določajo informacije, ki so s to direktivo postale obvezne, mogoče šteti, da so nujno izključena s področja uporabe Direktive 93/13 na podlagi člena 1(2) te direktive.⁴¹

82. Drugič, obstaja jasno pravilo razlage, da je treba določbe iz več instrumentov Unije, ki se uporabljajo za isti položaj, razlagati kar najbolj skladno.⁴²

³⁷ Glej sklepne predloge generalnega pravobranilca H. Saugmandsgaarda Øeja v zadevi Ibercaja Banco (C-452/18, EU:C:2020:61, opomba 77).

³⁸ Na primer na področju DDV; glej sodbo z dne 9. junija 2016, Wolfgang und Dr. Wilfried Rey Grundstücksgemeinschaft GbR (C-332/14, EU:C:2016:417, točke od 32 do 34).

³⁹ Glej moje sklepne predloge v zadevi Lexitor (C-383/18, EU:C:2019:451, točka 55).

⁴⁰ Glej sodbi z dne 21. aprila 2016, Radlinger in Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, točka 61), in z dne 9. novembra 2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842, točka 41).

⁴¹ Ker Direktiva 2008/48 popolnoma harmonizira obveznosti obveščanja, ki jih imajo kreditne institucije, se mi zdi, da rešitve, ki jo je Sodišče sprejelo v sodbi z dne 6. julija 2017, Air Berlin (C-290/16, EU:C:2017:523, točke od 44 do 46), ni mogoče prenesti na obravnavano zadevo, saj se z zakonodajo iz navedene zadeve, in sicer Uredbo (ES) št. 1008/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. septembra 2008 o skupnih pravilih za opravljanje zračnih prevozov v Skupnosti (prenovitev) (UL 2008, L 293, str. 3), uresničuje le minimalna harmonizacija.

⁴² Glej v tem smislu sodbo z dne 19. novembra 2009, Sturgeon in drugi (C-402/07 in C-432/07, EU:C:2009:716, točka 47).

83. Zahteve iz Direktive 93/13 glede preglednosti in razumljivosti so očitno določbe, ki obstajajo na višji ravni splošnosti v primerjavi z natančnejšimi zahtevami iz Direktive 2008/48. Iz tega torej izhaja, da se navedeno splošno besedilo iz Direktive 93/13 ne sme razlagati v povezavi z razkritjem natančnih informacij potrošnikov, ki bi odstopale od natančnejših zahtev iz Direktive 2008/48.⁴³

84. Menim, da bi bilo treba Direktivo 2008/48 obravnavati tako, da določa natančen obseg zahteve po preglednosti kreditnih pogodb, ki spadajo na področje uporabe te direktive. Če ni drugače določeno, bi bilo treba tako razlagati razmerje med Direktivo 93/13 in katerim koli drugim instrumentom Unije, ki določa obveznost dajanja podrobnejših informacij, da bi se preprečilo, da bi različna razlaga Direktive 93/13 s strani nacionalnih sodišč povzročila razdelitev notranjega trga in s tem ogrozila harmonizacijo, ki se poskuša doseči z drugimi instrumenti ob upoštevanju varstva potrošnikov.

85. Glede na to, da člen 10 Direktive 2008/48, v katerem so določene informacije, ki jih je treba vključiti v kreditne pogodbe, od kreditnih institucij ne zahteva, da navedejo podrobne informacije o svojih stroških, se za določbe kreditne pogodbe ne sme šteti, da so sestavljene v nerazumljivem jeziku v smislu členov 4(2) in 5 Direktive 93/13 zgolj zato, ker v njih niso natančno navedene konkretne storitve, za katere se plačajo takšni stroški.

86. Če je treba predloženo vprašanje razumeti tako, da se nanaša na potrebo po navedbi storitev – v običajnem pomenu izraza in opravljenih v zameno za posamezno pogodbeno določilo – in nalog, ki jih mora opraviti ponudnik, da zagotovi zadevno storitev, potem je tako mogoče reči, čeprav se s tem morda ponavlja, da se zahteva po preglednosti, ki jo določa člen 4(2) Direktive 93/13, v skladu s sodno prakso Sodišča nanaša na *ekonomske posledice* pogodbe in njen glavni predmet, in ne na denarno vrednost posameznih pogodbenih pogojev. Kadar potrošnik kupi sveženj *med seboj tesno povezanega* blaga ali storitev, sta tako pomembna *skupna cena*, ki jo bo moral plačati,⁴⁴ in obseg storitev, ki so opravljene v zameno, da lahko po potrebi primerja različne razpoložljive ponudbe za enak sveženj blaga ali storitev. Vendar pa skupne cene tega svežnja ni treba razčleniti na posamezne sklope stroškov.

87. Ker je pojem storitve precej ohlapen⁴⁵ in je zato storitev morda lahko razdeljena na številne ločene storitve, se namreč lahko zahteva, da morajo kreditne institucije določiti ceno posamezne „storitve“, v praksi izkaže za neuresničljivo.

88. Zato menim, da je treba načelo preglednosti iz člena 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da načeloma ne zahteva, da se konkretni stroški, ki se nanašajo na konkretne storitve, razčlenijo na način, kot predlaga predložitveno sodišče v svojem vprašanju. Takšne informacije bodo morda potrebne za izpolnitev zahteve po preglednosti le v nekaterih posebnih okoliščinah.

89. Menim, da to očitno drži, kadar se pogodba nanaša na več storitev, ki jih je mogoče zlahka ločiti,⁴⁶ tako da bi bilo mogoče vsako navedeno storitev potrošnikom zagotavljati neodvisno od drugih.

⁴³ Glej v tem smislu sodbo z dne 7. novembra 2019, Profi Credit Polska (C-419/18 in C-483/18, EU:C:2019:930, točke od 58 do 60).

⁴⁴ Glej v tem smislu sodbo z dne 20. septembra 2017, Andriciuc in drugi (C-186/16, EU:C:2017:703, točka 47), in na podlagi člena 10(2)(g) Direktive 2008/48. V zvezi s tem glej tudi člen 4(1) of Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2006/123/ES z dne 12. decembra 2006 o storitvah na notranjem trgu (UL 2006 L 376, str. 36).

⁴⁵ To dobro ponazarja dejstvo, da je v členu 2(6) Direktive 2011/83 pojem „pogodba o opravljanju storitev“ opredeljen kot „vsak[a] pogodb[a] razen prodajne pogodbe, na podlagi katere trgovec opravi storitev za potrošnika ali se temu zaveže, potrošnik pa za to plača ceno ali se temu zaveže“. Iz tega je torej mogoče izpeljati, da je storitev preprosto to, kar je predmet pogodbe o storitvah.

⁴⁶ Glej po analogiji sodbo z dne 19. decembra 2019, Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:1112, točka 53).

90. Tako je tudi, kadar ima potrošnik pravico, da eno od teh storitev odpove pred drugimi, pri čemer mora imeti možnost, da oceni poslovni učinek uporabe te možnosti. Enako velja, če so v pogodbi omenjene opcijske storitve z vnaprej določenimi cenami. V zadnjem navedenem položaju je za to, da bi potrošnik lahko ocenil ekonomske posledice pogodbe, bistveno, da je ceno navedenih storitev mogoče natančno določiti, kar predpostavlja, da lahko potrošnik določi pristojbino, ki jo mora plačati, če se odloči uporabiti posamezno konkretno storitev.

91. Takšne vrste informacija je lahko potrebna tudi takrat, kadar je v sami pogodbi naveden obstoj več storitev, od tega nekaj primarnih in nekaj pomožnih, in kadar zadevno pogodbeno določilo ali določila ne določa(jo) cene ene od teh storitev, lahko pa vpliva(jo) na to ceno. Ker se druga izjema iz člena 4(2) Direktive 93/13 ne bi uporabljala, je morda treba ugotoviti, na katero storitev se nanaša pogodbeno določilo, da bi se preverilo, ali vseeno spada v okvir glavnega predmeta pogodbe, saj bi za ta pogoj še vedno lahko veljala prva izjema iz člena 4(2).⁴⁷

92. Drži, da je v postopku v glavni stvari v zadevi C-84/19 v kreditni pogodbi omenjena storitev, ki je opisana kot pomožna, to je storitev Tvoj paket – posebni paket. Sam sicer menim, da je družba Profi Credit Polska ni bila dolžna obravnavati kot ločeno storitev, vendar pa v zvezi s tem ni treba sprejeti dokončnega stališča, saj je iz opisa dejanskega stanja, ki ga je pripravilo predložitveno sodišče, razvidno, da je v zadevni kreditni pogodbi za to storitev vsekakor navedena ločena cena.⁴⁸

93. Preostane le še vprašanje, ali bi moralo biti v pogodbi jasneje določeno, ali je skupna zaračunana cena vključevala plačilo posrednika. Naloga predložitvenega sodišča je, da ugotovi, ali je bila pogodba v tem pogledu nejasna ali ne, oziroma ali zato, ker se pogodbeno določilo ni sklicevalo na posrednika, ni bilo jasno, da je ta provizija del cene kredita. Vendar pa nisem prepričan, da bi bila sama pogodba med kreditno institucijo in potrošnikom tudi ob morebitni ugotovitvi takšne nejasnosti v zvezi s plačilom posrednika nujno nerazumljiva v smislu člena 4(2) Direktive 93/13. Ta člen namreč opredeljuje področje uporabe člena 3(1) te direktive, ki določa, da nepošten pogoj v pogodbi, o kateri se stranki nista pogajali, za potrošnika ni zavezujoč. Razumljivost iz člena 4(2) mora biti zato mogoče pripisati konkretnemu pogodbenemu določilu. Ni mi jasno, katere pogoje bi bilo mogoče šteti za nepošteno v položaju, kakršen je ta v obravnavanem primeru. Provizija posrednika je bodisi vključena ali ni vključena v skupno ceno. Če ni vključena, potem to, kar bi bilo morda mogoče šteti za nepošteno, ni cena, navedena v pogodbi, temveč morebitna dodatna provizija, katere plačilo se lahko zahteva od potrošnika dodatno k ceni, navedeni v pogodbi.

94. Menim, da bi bilo to težavo mogoče rešiti preprosto tako, da bi se uporabila splošna načela poljskega pogodbenega prava. Če plačilo posrednika ni vključeno v skupno ceno, bo namreč posrednik imel pravico zahtevati plačilo pristojbin, samo če je bila s tem potrošnikom sklenjena pogodba, ki določa takšno plačilo (in s tem vzpostavlja *vinculum iuris*). Vendar, če je tako, je potrošnik nujno seznanjen s tem, da bo moral plačati dodatne pristojbine.

95. Vsekakor naj pripomnim, da člen 21 Direktive 2008/48 določa posebne obveznosti obveščanja, kadar se kreditna pogodba sklene prek posrednika. Zato, če so te obveznosti izpolnjene, zaradi popolne harmonizacije, dosežene z navedeno direktivo, ni mogoče ugotoviti nepreglednosti v odnosu med kreditno institucijo in potrošnikom.

96. Glede na navedeno predlagam, naj se na tretje vprašanje v zadevi C-84/19 odgovori, da je treba člen 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da se za pogoje iz kreditnih pogodb, o katerih se stranki nista pogajali, ki določajo plačilo stroškov, načeloma ne sme šteti, da niso bili sestavljeni v jasnem, razumljivem jeziku, samo zato, ker ne navajajo nalog, ki jih mora opraviti trgovec, ali stroškov, ki jih

⁴⁷ Glej sodbo z dne 20. septembra 2017, Andriuc in drugi (C-186/16, EU:C:2017:703, točki 37 in 38).

⁴⁸ Tako imenovana storitev „Tvoj paket“ namreč ni „storitev“, saj je ni mogoče ločiti od odobritve kredita, temveč je prilagoditev pogojev za izvajanje kreditne pogodbe, ki je za komercialne namene predstavljena kot storitev.

mora ta nositi, da zagotovi dogovorjeno storitev. Za takšna pogodbeno določila je mogoče šteti, da ne izpolnjujejo tega pogoja le, če iz pogodbe, obravnavane kot celota ali upoštevajoč glavni predmet pogodbe, niso razvidne njene finančne posledice, zlasti zaradi obstoja prekomernega števila različnih pogodbenih določil o ceni.

D. Vprašanje, postavljeno v zadevi C-222/19

97. Predložitveno sodišče v zadevi C-222/19 v bistvu sprašuje, ali je treba določbe Direktive 93/13 na splošno in zlasti določbe njenega člena 3(1) razlagati tako, da ta direktiva nasprotuje temu, da država članica uvede mehanizem nadzora cen, ki temelji na pojmu „maksimalni neobrestni stroški kredita“, če je treba te stroške izračunati ob upoštevanju splošnih stroškov kreditodajalca.

98. Kot je razvidno iz člena 3(1) Direktive 93/13, namen določb te direktive ni urejati nacionalne določbe, temveč odpraviti morebitna neravnotežja in nepoštenost pogojev iz pogodb, sklenjenih med kupcem ali ponudnikom in potrošnikom, če se stranki o teh pogodbah nista dogovorili posamično.

99. V teh okoliščinah menim, da je za koristen odgovor predložitvenemu sodišču treba to vprašanje preoblikovati tako, da se glasi, ali je treba člen 3(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da pogodbeno določilo v kreditni pogodbi, o kateri se stranki nista pogajali, povzroči „znatno neravnotežje“, ker določa plačilo pristojbin poleg plačila obresti in lahko te pristojbine služijo kot način za prenos splošnih stroškov prodajalca ali ponudnika na potrošnika.

100. V zvezi s tem je treba spomniti, da v skladu s členom 3(1) Direktive 93/13 velja za nepošten vsak pogoj iz pogodbe, o kateri se stranki nista pogajali, ki v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.⁴⁹

101. Čeprav menim, da izraz „v nasprotju z zahtevo dobre vere“ zgolj opisuje položaj, ki bi obstajal, če ne bi bilo znatnega neravnotežja, in zato ni ločen pogoj sam po sebi, je treba priznati, da je Sodišče razsodilo, da člen 3(1) Direktive 93/13 določa dve merili za opredelitev pojma nepoštenega pogoja, in sicer, prvič, da so pogoji „v nasprotju z zahtevo dobre vere“, in drugič, „obstoj znatnega neravnotežja v pogodbenih pravicah in obveznostih strank v škodo potrošnika“.⁵⁰

102. Čeprav navedeno razlikovanje, s spoštovanjem, ni nujno prepričljivo,⁵¹ v praksi verjetno ni prav pomembno. V skladu z razlago teh dveh meril, ki jo je dalo Sodišče, je ob izpolnitvi drugega pogoja nujno izpolnjen tudi prvi.⁵²

103. V skladu s sodno prakso Sodišča se namreč prvo merilo nanaša na preučitev, ali je prodajalec ali ponudnik, če s potrošnikom lojalno in pravično posluje, lahko razumno pričakoval, da bo potrošnik tak pogoj sprejel. V skladu z drugim merilom je treba preveriti, ali so obveznosti, ki jih določa pogoj, potrošnika postavile v položaj, ki je znatno manj ugoden od tistega, ki bi obstajal na podlagi nacionalnega prava, če navedenega pogoja ne bi bilo, ne da bi se ta neugoden položaj izravnal.⁵³

⁴⁹ Člen 3(3) se sklicuje na Prilogo k Direktivi 93/13, ki vsebuje okvirni in neizčrpn seznam pogojev, ki lahko štejejo za nepošteno.

⁵⁰ Glej v zvezi s tem sodbi z dne 26. januarja 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, točki 59 in 60), in z dne 3. oktobra 2019, Kiss in CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:820, točki 50 in 51).

⁵¹ Za kritiko tega razlikovanja dveh meril glej moje sklepne predloge v zadevi Lovasné Tóth (C-34/18, EU:C:2019:245, točke od 56 do 67). Naj pripomnim tudi, da Sodišče v nekaterih sodbah teh dveh elementov ni presojalo ločeno. Glej na primer sodbo z dne 16. januarja 2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10, točka 23).

⁵² Glej v tem smislu stališče, ki ga je Komisija izrazila v obvestilu, naslovljenem „Smernice glede razlage in uporabe Direktive Sveta 93/13/EGS o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah“, v točki 3.4.1.

⁵³ Glej sodbe z dne 14. marca 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, točki 68 in 69); z dne 3. oktobra 2019, Kiss in CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:820, točki 50 in 51), in z dne 7. novembra 2019, Profi Credit Polska (C-419/18 in C-483/18, EU:C:2019:930, točka 55).

104. Prodajalec ali ponudnik mora logično pričakovati, da bodo potrošniki, če so obravnavani pošteno in pravično, zavrnil vsak pogoj, ki jih postavlja v znatno drugačen položaj od tistega, ki bi obstajal na podlagi nacionalnega prava, če tega pogoja ne bi bilo, razen če se ta razlika pretežno ne izravna z ustreznimi razlikami v ceni.⁵⁴ Tako bi bilo mogoče pogoj, ki določa obveznosti ali naloge, ki očitno odstopajo od legitimnih pričakovanj povprečnega običajno obveščenega in razumno pozornega potrošnika glede vsebine pogodbe, razglasiti za nepošten.⁵⁵

105. Vendar menim, da določila kreditne pogodbe ni mogoče šteti za nepošteno zgolj zato, ker določa plačilo pristojbin poleg plačila obresti, ali ker lahko te pristojbine služijo kot način za prenos splošnih stroškov prodajalca ali ponudnika na potrošnika.

106. Najprej bi rad poudaril, da je takšno pogodbeno določilo vseeno povezano s ceno kredita in bi bil zato znesek pristojbin, ki jih plača potrošnik, v skladu s členom 4(2) lahko predmet ocene iz Direktive 93/13, samo če to določilo ni sestavljeno v jasnem in razumljivem jeziku ali če ni dovolj jasno glede svojih ekonomskih posledic.

107. Težko si predstavljam, da bi pogodbeno določilo, za katero se uporablja ta izjema, povzročilo „znatno neravnotežje“ *zgolj* zato, ker poleg obresti določa plačilo pristojbin. Kot sem že pojasnil, lahko kreditne institucije namreč prosto določajo pogoje za svoje prejemke, pod pogojem, da je potrošnik jasno seznanjen s skupno ceno. V primeru kreditne pogodbe, ki spada na področje uporabe Direktive 2008/48, to nujno drži, če so bile izpolnjene obveznosti iz te direktive, ki so bile prenesene v nacionalno pravo.

108. Podobno menim, da znatno neravnotežje ne more izhajati zgolj iz dejstva, da bi lahko cena, zaračunana za storitev, ponudniku služila kot pripravna metoda za prenos svojih splošnih stroškov. Kot sem namreč pojasnil v sklepnih predlogih v zadevi Kiss in CIB Bank,⁵⁶ je dejstvo, da podjetja vse svoje stroške, vključno s splošnimi stroški, prenesejo na potrošnike, preprosto gospodarska stvarnost. Cena vsakega blaga ali storitve tako, delno, nujno služi kritju stroškov, povezanih s splošnim poslovanjem posojilodajalca.

109. Drži sicer, da Sodišče v sodbi Constructora Principado⁵⁷ ni izključilo možnosti, da bi lahko bilo pogodbeno določilo, katerega posledica je, da se na kupca stanovanja prenesejo občinski davek od premoženja in nekateri stroški naročnin na različna omrežja, kot so vodovodno, plinsko, elektroenergetsko in kanalizacijsko omrežje, razglašeno za nepošteno.

110. Vendar ne verjamem, da se to načelo uporablja za kreditno pogodbo iz postopka v glavni stvari v zadevi C-222/19, saj se vprašanje, ki se je obravnavalo v zadevi Constructora Principado, ni nanašalo na prenos nekaterih stroškov na potrošnike, temveč na preglednost spornega pogodbenega določila. Znesek stroškov, na katere se je nanašalo navedeno pogodbeno določilo, namreč ni bil številčno opredeljen, občinskega davka od premoženja pa v času sklenitve pogodbe sploh še ni bilo mogoče

⁵⁴ Ampak ne izključno. Na primer, v primeru pogodbenega določila, s katerim se ponudniku podeljuje možnost, da spremeni ceno, mora biti potrošniku v zameno dana možnost, da odstopi od pogodbe. Glej na primer sodbo z dne 26. aprila 2012, Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, točka 24).

⁵⁵ V skladu z zgoraj navedeno zahtevo po preglednosti je lahko pogoj, ki je kot bistven za prodajalca ali ponudnika zajet z glavnim predmetom pogodbe, v skladu s členom 4(2) Direktive 93/13 izvzet iz te preučitve, samo če je bil potrošnik na obstoj tega pogoja posebej opozorjen. Menim, da ima ta zahteva pri uporabi člena 3(1) te direktive pomen v tem smislu. Glej v tem smislu sodbo z dne 5. junija 2019, GT (C-38/17, EU:C:2019:461, točka 37).

⁵⁶ C-621/17, EU:C:2019:411, točka 36.

⁵⁷ Sodba z dne 16. januarja 2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10).

določiti. Davčni organi bi ga izračunali naknadno. Posledično se s tem pogodbenim določilom na potrošnika niso prenesli le nekateri stroški, ki jih krije prodajalec, temveč tudi negotovost glede skupnega zneska teh stroškov, to je negotovost zaradi tveganja, ki bi ga načeloma moral nositi prodajalec kot podjetnik.⁵⁸

111. Kar zadeva pogodbeno določila, ki določajo plačilo stroškov, osebno menim, da je mogoče ob upoštevanju členov 4(2) in 3(1) Direktive 93/13 takšna pogodbeno določila, ne glede na njihovo obliko, razglasiti za nepoštena, le če izpolnjujejo dva pogoja, in sicer, prvič, da je bil ta strošek potrošniku dejansko prikrit, s čimer se odpira možnost za oceno njegove ustreznosti, in drugič, če je skupna cena zadevnega blaga ali storitve očitno pretirana.

112. V Direktivi 93/13 je namreč predviden le en preizkus nepoštenosti pogojev, in sicer tisti, ki je določen v členu 3(1) te direktive in zahteva obstoj znatnega neravnotežja v pravicah in obveznostih strank.⁵⁹ Čeprav je torej pri oceni, ali je določen pogodbeni pogoj nepošten,⁶⁰ treba upoštevati zahtevo po razumljivem jeziku in preglednosti, ki izhaja iz členov 4(2) in 5 Direktive 93/13, pa nejasnost ali nepreglednost sama po sebi ne zadostuje, da se pogoj razglasi za nepošten.⁶¹ Navedeni pogoj mora kljub zahtevi dobre vere povzročiti znatno neravnotežje v pravicah in obveznostih strank.⁶² Kakršna koli druga razlaga bi preizkusu iz člena 3(1) odvzela njegov polni učinek.

113. Vendar bi bilo v primeru nerazumljivega pogodbenega določila o ceni ta položaj mogoče zlahka ugotoviti, saj bi bilo o takšnem znatnem neravnotežju mogoče sklepati na podlagi pretiranega zneska plačanih stroškov.⁶³ Prodajalec ali ponudnik mora namreč logično pričakovati, da bi potrošnik, če je pošteno in pravično obravnavan, lahko zavrnil plačilo takšne cene.

114. V skladu z navedenim Sodišču predlagam, naj na vprašanje, postavljeno v zadevi C-222/19, odgovori: člen 3(1) Direktive 93/13 je treba razlagati tako, da določilo v kreditni pogodbi, o kateri se stranki nista pogajali, ne povzroči „znatnega neravnotežja“, kar zadeva pravice potrošnikov, zgolj zato, ker določa plačilo pristojbin poleg obresti in lahko te pristojbine služijo kot način za prenos splošnih stroškov prodajalca ali ponudnika na potrošnika. Nasprotno, takšna nepoštenost v smislu Direktive 93/13 se ugotovi, samo če, prvič, skupna cena, ki jo je treba plačati, ni pregledna, zlasti zaradi obstoja prekomernega števila pogodbenih določil o ceni, s čimer se odpira možnost za oceno njene poštenosti na način, ki ga člen 4(2) Direktive 93/13 izjemoma dejansko dopušča, in drugič, če je skupna cena očitno pretirana.

⁵⁸ Sodišče v sodbi z dne 16. januarja 2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10, točki 27 in 28), ni razsodilo, da takšne vrste pogodbeno določilo ni pošteno, ampak je presojo o tem, ali takšno pogodbeno določilo pomeni „dovolj resno kršitev pravnega položaja, ki je potrošniku kot pogodbeni stranki podeljen z nacionalnim pravom“ in bi ga zato bilo mogoče razglasiti za nepošteno, prepustilo nacionalnemu sodišču.

⁵⁹ To pojasnjuje, zakaj gre pri zahtevi po preglednosti samo za *posledico* ali *učinek* pogojev.

⁶⁰ Čeprav je preglednost pogodbe ključnega pomena, pa sama po sebi ne bo odpravila težave nesorazmerne pogajalske moči, saj kupci redko preberejo pogodbe, zlasti na internetu. Na primer, družba z imenom PC Pitstop je v svojo licenčno pogodbo za končne uporabnike vključila določbo, s katero je podelila „posebno protistoritev, ki lahko vključuje finančno nadomestilo, omejenemu številu pooblaščenih imetnikov licenc, ki preberejo ta člen licenčne pogodbe in vzpostavijo stik z družbo PC Pitstop“. Minili so štirje meseci, preden je eden od uporabnikov opazil to pogodbeno določilo in zahteval nagrado v višini 1000 USD. Glej Ayres I. in Schwartz A., *The No Reading Problem in Consumer Contract Law*, *Stanford Law Review*, zvezek 66, 2014, str. od 545 do 610. V zvezi s tem menim, da je eden od glavnih doprinosov Direktive 93/13, ki pa po mojem mnenju, delno zaradi dosedanjega pretiranega izpostavljanja preglednosti, ni resnično priznan, to, da zagotavlja minimalno varstvo potrošnikov pred nepričakovanimi učinki drugih pogojev, razen tistih, ki določajo ceno ali glavni predmet pogodbe, za katero bi potrošniki lahko upravičeno pričakovali, da je standardno.

⁶¹ Menim, na primer, da pogodbenega določila ni mogoče razglasiti za nepošteno zgolj zato, ker zahteva pošiljanje pisma po pošti in torej nakup znamke, tudi če je to skriti strošek.

⁶² Glej obvestilo Komisije – Smernice glede razlage in uporabe Direktive Sveta 93/13/EGS o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah, točka 3.4.6, in v tem smislu sodbo z dne 26. januarja 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, točka 62), ali z dne 14. marca 2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207, točka 49). Edina izjema, ki mi je znana, je sodba z dne 28. julija 2016, Verein für Konsumenteninformation (C-191/15, EU:C:2016:612, točka 69), v kateri je Sodišče, kot se zdi, priznalo, da je mogoče pogoj razglasiti za nepošten zaradi nepreglednosti. Kot sem pojasnil v sklepnih predlogih v zadevi Lovasné Tóth (C-34/18, EU:C:2019:245, točke od 87 do 89), če je preglednost pogodbe dejansko bistvena, menim, da je Sodišče v tej sodbi nekoliko pretirano poudarilo zahtevo po preglednosti, ki izhaja iz Direktive 93/13. Poleg tega drugi instrumenti Unije, ki prav tako obravnavajo to vprašanje, določajo bolj razdelane pristope. Glej na primer člen 7 Direktive 2005/29.

⁶³ Glej v tem smislu sodbo z dne 3. oktobra 2019, Kiss in CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:820, točka 51).

E. Vprašanje, postavljeno v zadevi C-252/19

115. Predložitveno sodišče v zadevi C-252/19 v bistvu sprašuje, ali je treba določbe Direktive 2008/48, zlasti člena 3(g) in 22(1) te direktive, razlagati tako, da nasprotujejo temu, da se v nacionalno zakonodajo uvede pojem „maksimalni neobrestni stroški kredita“, kot je ta iz člena 36a zakona o potrošniških kreditih, če ta pojem za izračun teh stroškov vključuje stroške, povezane s celotno gospodarsko dejavnostjo kreditodajalca.

116. V zvezi s tem je treba poudariti, da člen 10 Direktive 2008/48 harmonizira nacionalne določbe o informacijah, ki se morajo vključiti v kreditne pogodbe. Ker v skladu s členom 22 Direktive 2008/48 države članice ne smejo ohraniti ali uvesti v svoje nacionalno pravo drugih določb, razen tistih, ki jih določa ta direktiva, je treba to harmonizacijo šteti za popolno in obvezno.⁶⁴

117. Kot sem pojasnil v sklepnih predlogih v zadevi Mikrokasa in Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w Warszawie⁶⁵ in kot je Sodišče v tej zadevi v bistvu odločilo,⁶⁶ to ne pomeni, da države članice v zvezi s krediti, zajetimi z Direktivo 2008/48, ne smejo uporabljati drugih pojmov, razen tistih, ki so določeni s to direktivo, kot so „maksimalni neobrestni stroški kredita“, določeni v členu 36a zakona o potrošniških kreditih. Čeprav se z Direktivo 2008/48 uresničuje popolna harmonizacija, je ta namreč vseeno omejena na vidike kreditnih pogodb, ki so navedeni v tej direktivi, in sicer obveznosti zagotavljanja informacij, oceno kreditne sposobnosti, dostop do zbirk podatkov, pravico do odstopa in pravico do predčasnega odplačila kredita.

118. Ker harmonizacija, ki se uresničuje z Direktivo 2008/48, tako ne zajema nacionalnih določb, ki določajo nadzor nad ceno ali plačilom za odobritev kredita, je ta vidik še vedno v pristojnosti držav članic. Zato lahko države članice v zvezi s takšnim regulativnim nadzorom uporabljajo druge pojme, kot so tisti, navedeni v členu 3 Direktive 2008/48, če uporaba teh pojmov ne krši prava Unije.

119. Naloga predložitvenega sodišča je, da v postopku v glavni stvari v zadevi C-252/19 ugotovi, ali pojem „maksimalni neobrestni stroški kredita“, ki je uporabljen v členu 36a zakona o potrošniških kreditih, povzroči naložitev kakršnih koli obveznosti prodajalcu ali ponudniku, ki spadajo na področje uporabe Direktive 2008/48.

120. Glede na navedeno menim, da je treba na vprašanje, postavljeno v zadevi C-252/19, odgovoriti, da je treba določbe Direktive 2008/48 in zlasti člena 3(g) in 22 (1) te direktive razlagati tako, da ne nasprotujejo temu, da se v nacionalno zakonodajo vnese pojem „maksimalni neobrestni stroški kredita“, in sicer tudi če ti stroški vključujejo splošne stroške kreditodajalca, če se ta pojem ne uporablja za uporabo nacionalne določbe, ki bi spadala na področje uporabe Direktive 2008/48.

⁶⁴ Glej sodbi z dne 21. aprila 2016, Radlinger in Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, točka 61), in z dne 9. novembra 2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842, točka 41).

⁶⁵ C-779/18, EU:C:2019:1146.

⁶⁶ Glej v zvezi s tem sodbo z dne 26. marca 2020, Mikrokasa in Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w Warszawie (C-779/18, EU:C:2020:236, točke od 45 do 48).

IV. Predlog

121. Glede na navedeno Sodišču predlagam, naj na vprašanja, ki sta jih postavili Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie (okrajno sodišče v Szczecinu, Prawobrzeże in Zachód, Szczecin, Poljska) in Sąd Rejonowy w Opatowie (okrajno sodišče v Opatowu, Poljska), odgovori:

1. Člen 1(2) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah je treba razlagati tako, da pogoji iz pogodbe, o kateri se stranki nista pogajali, ki določajo stroške, ki jih mora plačati potrošnik, niso izključeni s področja uporabe te direktive zgolj zato, ker ti stroški kot celota ne presegajo zgornje meje, določene v nacionalni zakonodaji.
2. Člen 4(2) Direktive 93/13 je treba razlagati tako, da so določila kreditne pogodbe, o kateri se stranki nista pogajali, ki določajo ceno ali plačilo za ta kredit, izključena iz ocene nepoštenosti, ki jo določa ta direktiva, če so sestavljena v jasnem, razumljivem jeziku, in sicer *tudi* če določajo plačilo neobrestnih stroškov. Vendar pa države članice lahko določijo takšen mehanizem za oceno poštenosti cen v nacionalni zakonodaji, pod pogojem, da so določbe tega mehanizma združljive z veljavnim pravom Unije in da države članice izpolnjujejo zahteve iz člena 8a Direktive 93/13.
3. Člen 4(2) Direktive 93/13 je treba razlagati tako, da se za pogoje iz kreditnih pogodb, o katerih se stranki nista pogajali, ki določajo plačilo stroškov, načeloma ne sme šteti, da niso bili sestavljeni v jasnem, razumljivem jeziku, samo zato, ker ne navajajo nalog, ki jih mora opraviti trgovec, ali stroškov, ki jih mora ta nositi, da zagotovi dogovorjeno storitev. Za takšna pogodbeno določila je mogoče šteti, da ne izpolnjujejo tega pogoja, le če iz pogodbe, obravnavane kot celota ali upoštevajoč glavni predmet pogodbe, niso razvidne njene finančne posledice, zlasti zaradi obstoja prekomernega števila različnih pogodbenih določil o ceni.
4. Člen 3(1) Direktive 93/13 je treba razlagati tako, da določilo v kreditni pogodbi, o kateri se stranki nista pogajali, ne povzroči „znatnega neravnotežja“ samo s tem, da določa plačilo pristojbin poleg obresti in lahko te pristojbine služijo kot način za prenos splošnih stroškov prodajalca ali ponudnika na potrošnika. Nasprotno, takšna nepoštenost v smislu Direktive 93/13 se ugotovi, samo če, prvič, skupna cena, ki jo je treba plačati, ni pregledna, zlasti zaradi obstoja prekomernega števila pogodbenih določil o ceni, s čimer se odpira možnost za oceno njene poštenosti na način, ki ga člen 4(2) Direktive 93/13 izjemoma dejansko dopušča, in drugič, če je v navedenem primeru skupna cena očitno pretirana.
5. Direktivo 2008/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2008 o potrošniških kreditnih pogodbah in razveljavitvi Direktive Sveta 87/102/EGS ter zlasti člena 3(g) in 22(1) te direktive je treba razlagati tako, da ne nasprotujejo temu, da se v nacionalno zakonodajo uvede pojem „maksimalni neobrestni stroški kredita“, in sicer tudi če ti stroški vključujejo splošne stroške kreditodajalca, če se ta pojem ne uporablja za uporabo nacionalne določbe, ki bi spadala na področje uporabe Direktive 2008/48.